

[...]

NATHAN

For lenge siden levde det en mann
i Østerland. Han hadde fått en ring,
en uvurderlig kostbar ring, av én
som elsket ham. Og stenen var opal –
den spilte i all verdens skjønne farver
og hadde òg den hemmelige kraft
at den som bar den, fylt av tillit, ble
behagelig for Gud og mennesker.
Naturlig nok tok mannen aldri av
seg ringen – og han fattet den beslutning,
at ringen skulle tilhøre hans hus
i evig tid. Slik nemlig, at han gav
den videre til den av sønnene
han elsket høyest, og bestemte at
han så i sin tur skulle skjenke den
til den av sine egne sønner som
han elsket mest. Og alltid skulle den
som var blitt elsket høyest av sin far
– og ut'nom førstefødselsretten – kun
i kraft av ringen, være husets fyrste,
dets overhode. Du forstår meg, sultan?

SALADIN

Ja, fortsett!

NATHAN

Ringene gikk fra sønn til sønn
og kom omsider til en far som hadde
tre sønner. Alle var de like kjære,
og faren kunne ikke annet: Han
var like glad i alle tre. Fra tid
til annen kunne han nok synes at
den ene eller andre eller tredje
– især når han var sammen med dem én
og én – var verdigst til å motta ringen,
og i sin fromme svakhet lovet han
dem også ringen alle tre. Det gikk
så lenge som det gikk. Men da det led
mot døden, kom den gode faren i
forlegenhet. Det gjør ham meget ondt

å sære dypt de to av sønnene
som stoler på hans ord. Hva skal han gjøre?
I stillhet sender han beskjed og ber
en smykkekunstner om å lage til
to nye ringer efter mønster av
sin egen. Ingen utgift eller møye
skal spares for å gjøre ringene
fullkomment lik originalen. Og
det lykkes. Når han kommer med dem, kan
selv faren ikke lenger skille ut
sin egen ring. Han blir tilfreds og glad
og henter sine sønner, én og én,
velsigner dem – og gir dem hver sin ring,
og dør. – Du hører, sultan?

SALADIN

(som har snudd seg forlegent bort fra ham)

Ja, jeg hører!

Jeg hører! Kommer du til slutten snart?

NATHAN

Nå er det slutt. For det som følger nå,
det skjønner jo enhver. Knapt var han død,
så kommer alle tre med hver sin ring,
og hver av dem vil være husets fyrste.
Man undersøker, tretter, klager, men
forgjeves. Hvilken ring som er den rette,
kan ikke mer bevises.

(efter en pause, hvor han venter på sultanens svar)

Like lite

som *vi* nå kan bevise – hvilken tro
som er den rette.

SALADIN

Det skal være svar
Tpå spørsmålet jeg stilte . . . ?

NATHAN

Nei, det skal
nok bare være unnskyldning for meg,
som ikke våger helt å skjelne mellom
de ringene som faren laget for
at ingen skulle kunne skjelne dem.

SALADIN

De ringene! Nei, ikke lek med meg!
Jeg trodde religionene jeg nevnte,
var lette nok å skjelne. Til og med
på klærne og på mat og drikke!

NATHAN

Jo,
men ikke når det gjelder grunnen som
de hviler på. Det er historien, ikke
sant? Skrevne ord – og ord fra munn til munn.
Historien må vi godta som den er –
i beste mening. Ikke sant? Nåvel.
Og hvilken 'beste mening' drar man minst
i tvil? – Vårt eget folks, som er vårt kjøtt
og blod, som helt fra barndommen har vist
oss kjærlighet, som aldri skuffet oss –
hvis ikke det å skuffe oss var til
vårt eget beste. Hvordan kan jeg tro
på mine fedre *mindre* enn du gjør
på dine? Eller omvendt: Kan jeg kreve
av deg at du gjør dine forfedre
til løgnere, for at de ikke skal
få motsagt mine? Eller omvendt. Og
det samme gjelder for de kristne, ikke
sant?

SALADIN

(*avsesides*)

Ved den Levende! Den mannen har
jo rett. Jeg blir helt stum.

NATHAN

Og la oss gå
tilbake til vår ring igjen. Som sagt:
hans sønner anklaget hverandre – og
de sverget hver og én for dommeren
på at de hadde mottatt ringen fra
sin far – det var jo også sant – og at
han hadde lovet dem med tiden å
få nyte ringens førsterett. – Og dét
var ikke mindre sant! – Hver enkelt sønn
bedyret høyt at faren ikke kunne
ha svindlet ham, og før han ville la
en mistanke som dette falle på

sin kjære, gode far, før måtte han
beskylde sine brødre, begge to,
for svik, hvor gjerne enn han ville tro
det beste om dem. Og forræderiet,
det skulle for en dag – og hevnes!

SALADIN

Og
hva så med dommeren? Hva lar du ham
få si i denne sak? Fortell, fortell!

NATHAN

Jo, dommern sa: «Hvis dere ikke straks
får faren hit, så vises dere bort
fra denne domsstolen. Tror dere at
jeg er her for å løse gåter? – Eller
forventer dere at den rette ring
skal åpne munnen? – Vent! Jeg hører at
den rette ringen har den underkraft:
å gjøre ringens eier elsket – og
behagelig for Gud og mennsker. Det
skal dømme! For de falske ringene
kan sikkert ikke det! Hvem elsker to
av dere altså mest? – Nå? Dere tier?
Går ringens virkning bare innover?
Og ikke utover? Så hver og én
av dere elsker mest seg selv? Aha!
Så er jo dere alle tre bedratte
bedragere! Og ingen ring er ekte.
Den ekte ringen er formodentlig
gått tapt. Og for å skjule tapet – som
erstatning – fikk så faren laget tre.»

SALADIN

En herlig dom!

NATHAN

Og dommern fortsatte:
«Om dere heller vil ha dommen enn
mitt råd, så gå! – Mitt råd er ellers dette:
Ta saken som den er. Har hver og én
av dere fått en ring av farens hånd,
så tro at denne ring er ekte. Det

er mulig at han ikke lenger tålte
å se den *ene* ringens tyranni
i huset! – Sikkert er iallfall at
han elsket dere alle like høyt,
idet han ikke ville skade to
for å begunstige den ene. Godt!
Må hver av dere efterligne hans
rettskafne kjærlighet som var så fri
for fordommer! Må dere kappes om
å legge stenens skjulte kraft for dagen –
og komme denne kraft i møte med
saktmodighet og hjertets tålsomhet,
med gode gjerninger og inderlig
hengivenhet i Gud. Når denne kraft
i stenene så ytrer seg en gang
blant barnebarnas barnebarn – om tusen
og atter tusen år – da kaller jeg
dem inn for denne rett igjen. Da sitter
en mann, som er langt visere enn meg,
på denne stol og taler til dem. – Gå!»
Slik talte den beskjedne dommer.

SALADIN

Gud!

Å Gud!

NATHAN

Om du nå føler, Saladin,
at du er denne vise mannen som
han lovet oss . . .

SALADIN

*(styrter frem til ham og griper hånden hans,
som han ikke slipper mere)*

Jeg – støv? Et intet? Jeg?

Å Gud!

NATHAN

Hva er det, sultan?

SALADIN

Nathan, Nathan!

De tusener og atter tusener
av år er ennå ikke omme. Og
hans dommerstol er ikke min. Gå! Gå!
Men vær min venn.

Quelle:

Gotthold Ephraim Lessing: Nathan den vise. et dramatisk dikt i fem akter.
I gjendiktning ved Trond Winje. Oslo 1984. S. 123 - 129.